

Այդ տա ընդ համար պատկերազ
մի ձագորմեն ի վեր ըսան Անդգիա
յի լինելով պատերազմի պատին վը
րայ կառոյններուն կարողացեալ ըն
տանեաց և գաւառից օղներս համա
կալէսի իշխանին կողմէ, որ Անդգի
գահաժառանգն է, ըսցաւ զհամ
գանակութիւնը 12 անուան մե
հինգ միջինն ստերլինը անցած է
Դալով թափուցի կողմէ ըսցաւ
հանգանակութեան որ կաթմիր թա
անունը կը կրէ ո կը նպաստէ հի
ւանդներս և վիրաւորեալներս, տա
տը գումարը 1.635.439 ոսկին կանց
նի Տէլիի թէկէկրաֆի կողմ
հետնարկաւ Պէլճիսցայ ի նպաս
հանգանակութեան գումարս երկը
միջինն ու թը հարիւր հազար շիլին
կանցնի Անէ գոտ կամ Ռաշտայի
Սերայիայի, Սի լեւան, Խապիս
Ռասիայ նպաստելու և չտա ուր
հանգանակութիւններս Գեւ անցն

որ Գաղղիոյ կարմիր խաչին համար յուրիս ամսին մէջ Անգլիա հանգա- նակուած 4:000 ստերլին տակին զրկուեցաւ: Ասանց կարգին մէջ կը գտնուի վերոյիշեալ հայանպատու հանգանակութիւնը որ պէտք եղած տեղը հասցնելու համար երկու հա- զար երկու հարիւր ոսկիի կոկիկ գումարը հաւաքուած է չնայելով ո- ղիչ հանգանակութիւններու ծան- բակչաութեանը և բազմութեանը:

Ուստի ի գնահատութիւն ազնիւ քարոսչարին անձնուէր ջանքերուն՝ «Լոնտոնի հայ գրական Ակումբ»-ը իւր նախագահին ձեռամբ ուղերձ մը հաղորդեց և ստացաւ վայելապէս գրուած շնորհակտութեան պատաս- խան մը:

Քարոսչարին ներկայացած չըջա- բերականը Հայաստանէն վերջերս ստացուած հեռագիրներու պատճէն- ները կը պարունակէ և օգոստոս 20 թուականու Morning Post, Daily News, Daily Chronicle մէջ հրատարակած նայիւմատ նամակները մանրամասն տեղեկութիւններ կուտան: Մինչդեռ մէկ կողմէ կը կարգանք թէ վեհ. Սուլթանը Գերմանիոյ նոր դեսպանը ընդունած պահանջ ըսեալ է թէ «Մահմետականներու արդար գաղտը վերջապէս պիտի յաղթանակէ», վա- պուրականի Հայերը և անոնք որ այդ տեսակ մահմետականութեան ի գործ գրած վայրագութիւններու և հուրի և ուրի երեսէն կալկաս ապստամբած են, իրենց յետին չը- քաւորութեան և թշուառութեան մէջ աշխարհիս գթութիւնը կը հայ- ցեն: Ենթէր պէյ և իւր համախոհնե- ըր շատով մաշտան որ իսլամներու կարմիր Մահիկին համար հաւաք- ւած նպատակները 1912-13ին Լոնտո- նարեակ հայու մը միջոցաւ իւր յար- մար գտածին համեմատ հարկ ե- ղած տեղերը զրկուեցան և այդ գրա- մը հաւաքող յանձնախումբին պեսը իմ ներկայութեամբ իւր շնորհակա- լութիւնները ընծայեց և որ նա իմ առաջարկիս վրայ ընդունեց: Արդ՝ հիմայ ո՞ր իսլամական կամ մարդ- կութեան օրէնքին կամ սկզբանց հա- մաձայն է որ Հայերը կը կախտին, կը հալածուին, կը զրկուին, կը տա- բադուին, կը ցրւուին և հազար ու մէկ նեղութիւններու կը մատնը- լին: Ինչ վախ կրնար ունենալ թ. Դուռը ինքնավար և ազատ Հայաս- տանէ մը: Եթէ Հայերու մի քանի մասը սահմանադիր վրայ իւր հայ- բենիքի համար կը կռուի, ինչ պէտք է պայտոյ և ուրիշ քաղաքներու հա- յերը հալածելու: մի՞թէ կելիգօլուի մէջ ինչպէս նաև Գաղղիոյի արևե- լեան սահմանները տառնեակ հազա- բար Սիւննի քաջարի միւսուլման- ներ չը կան որ իրեն գէտ կը կրու- լին: Ինչ կը նշանակէ Վերստուէն- թեան գէտ միտած այս անողորմ հա- բածանքը: Թող չը խաբուին մեր երիտասարդ թուրքերու պետական մարդիկը: այն չորս մեծ պետու- թիւնները որ այժմ իրենց գէտ կը կռուին, ձիւկիկ խաներու և թա-

մուրաններու բարբարոս թրքու- թեան գէտ կը պատերազմին և ոչ թէ իսլամութեան գէտ և թէ իրենց վերջը՝ Հայոց համար իրենց ծրա- գրած բախտէն շատ աւելի թշուառ և անմխիթար կրնայ ըլլար:

Կ. ՅԱԿՈԲԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՂԻՊՏՈՍԷՆ

Գահիրէ, 3 սեպտ. 1915

Վանայ ռուսական սուլթան Հալ Յիւպու- տոսը զօրավար Կ. Կանսարական Գա- յիթի մէջ:

Ամսոյ 2ին վանայ ռուսական զոր- ռոյին հայ հիւպատոսը զօրավար վրեժ. Կոտանդին կոտարական Գահիրէի Հայոց առաջնորդարանի սրահին մէջ ընդունեց Գահիրէարը: Նախ վանեցի ազգայիններ, Առաւ- տեան ժամ 10½ին Նորին վսեմու- թիւնը իր սովորական ժպտուն գէտ քով առաջնորդարանէն ներս մտաւ: Եւ հետեւեալ էին նախապէս եր- կոտանեակ մը վանեցիներ: Տ. Ա. Ե. տիւ աւագ քահանայ Եղորեան ներ- կայացոյց զանոնք անուններով և մականուններով և ապա հետեւեալ կարճ բանախօսութիւնն ըրաւ. «Վը- սեմաշուք պէյ, Ձեր բարիքներն եր- բէք չեն մոռնար վանեցիներ, ար- գէն կամարական անունը վանեց- ւոյ համար հմայք մ'եղած է վան- զի ձեր ի վան պաշտօնավարած մա- մանակամիջոցին դարերէ ի վեր ճշն- շուած ռաւիտ: Հայութիւնն սկաւ- ազատ շունչ մ'առնել: Ձեր ներկա- յութիւնը քաջալերութիւն մ'էր Հա- յերու համար: մինչև այն ժամանակ Հայեր իրաւունք չունէին գաշտի մը կրելու, իսկ Ձեր օրով սկսեցին ա- զատ համարձակ գէտ կրել, ինքնու- պաշտպանութեան գաղափարը օր ըստ օրէ զարգանալով ազատամիտ- ներու միջև: Դուք հայութեան հա- մար իրեւ պաշտպան և իշխան մը համարուած էիք ռուսական մեծագոր- պետութեան կողմէ ուղարկուած: այդ- պէս հաւատացած էին նախ թիւրք և քիւրա տարրեր, որոնք կը պատ- կասէին Ձեր անունէն և կը սարսա- փէին Ձեր ներկայութենէն: Դուք խորհեան Հայրիկի և փորթուգա- լեանի հետ երրորդութիւն մ'եղաք վանեցւոց համար ռուսական և յատկաւ իմական ասպարէզին մէջ, և եթէ վանեցի գրագէտներ ի ձայն փողով չը հրատարակեցին Ձեր բա- րեգործութիւններ, պարզապէս Ձեր գիրքին և պարկեշտութեան խնայե- ցին: վասն զի դուք առաջինութիւնն ունէիք միշտ ծածկաբար բարեգոր- ծելու: Ուրեմն օրհնեալ լինիք դուք և Ձեր թողոցած յիշատակներ:»

Նորին վսեմութիւն իրեւ պատաս- խան ըրաւ. «Իրեւ հայ ժողովուրդի մի-անհատ, ինչ որ ըրած եմ, պար- տականութիւնս է եղած:»

Մէկ ժամէն աւելի զանազան հարց- ու պատասխաններ տեղի ունենալէ վերջ ռաքի ելաւ Նորին վսեմութիւն մեկնելու: շատ գոհ և ուրախ արա- մադրութեամբ, վասն զի երկար տա-

րիներէ ի վեր գրեթէ պատահած չէր ի մի հաւաքուած իւր յոյժ սի- բեցեալ վանեցիներուն, որոց իւրա- քանչիւրի ձեռքը սեղմելով սիրալիր եղանակաւ մը իր սրտապին շնոր- հակալութիւնը յայտնեց: Այս միջո- ցին Հայր Եղորեան ներկաներու երախտագիտական յարգանաց յի- շատակի համար խնդրեց Նորին վը- սեմութենէն սրպէսպի իրենց տալիք թէյստեղանի օրն ու ժամն որոշել: «Եստ շնորհակալ եմ Ձեր ինչ ընդի- ր պատիւէն, որովհետեւ մէկ երկու օրէն պիտի մեկնիմ, կը ցաւիմ որ չը պի- տի կորեծնալ ընդունիլ Ձեր առա- ջարկը: կը յուսամ թէ ձեռքս այս- տեղ պիտի լինիմ, այն ժամանակ եր- կար կը տեսնուինք և փոխադարձ կարօտնիս կառնենք իրարմէ:» պա- տասխանեց:

Երբ կը մեկնէր սրահէն, Տիար Համարձում Երամեան իբրեւնախա- ծանօթ Նորին վսեմութեան՝ բարե- մաղկեց որ Նորին վսեմութիւն իր ախքան սիրած վանայ մէջ անցաւ: Նէր իր օրեր այսուհետեւ, ուր շատ զգալի է իր պատուարներ ներկայու- թիւնը:

Եստ երջանիկ կը լինէի եթէ յաջողուէր ինչ այդ վասն զի շատ սիրած եմ վանն ու վանեցիներ:

— Որովհետեւ ժամանակ չունիք մեր թեյստեղանին ընդունելու, վսեմ պէյ, թող տուէք որ ի յարգանս Ձեր վսեմութեան՝ փոխան թէյա- սեղանի նստիլենք գումար մը անդ- ւոյս կ'աւարի խաչին, առաջարկեց Հայր Եղորեան:

— Եստ աւելի գոհ կը լինիմ, ըսաւ Կանսարական պէյ և մեկնե- ցաւ:

Ներկայ եղող վանեցիներ անմի- ջապէս 210 լիւահեկան հաւաքեցին մէջերն և ցանկով միասին յանձ- նեցին Տիար Գարեգին իսագուշանի որ բացակայ եղող վանեցիներէն ալ հաւաքէ և յանձնէ կարմիր խաչի յանձնաժողովին:

Այստեղ կարգն է հարցնելու հայ հարուստներուն, դուք ինչ ըրած էք ցարդ: Կամարականներն իրենց ազգային պարտականութիւնները կատարելու ընթացքին մէջ են: մին իր բարոյական զօրութեամբ, իսկ միւսն իր բեղմնաւոր գրիչով և նիւ- թական զոհարելութեամբ և թող օրհնուին անթիւ հայ նահատակնե- լէն և զէնքը ձեռքին կռուող քա- յամարտիկ հայ հերոսներէն... Եթէ չէք պատկառիր հայ գրագէտներու այնքան սրտակեղեք և սահմակեցու- ցիչ գրուածքներէն, որոնք ամեն օր իրենց գառնադոյն նկարագրութիւն- ներով կը լեցունեն հայ թերթերու պատուական էջեր, աղիողորմ կոչեր ուղղելով Ձեզ, գէթ վախճեք այն հարիւր հազարաւոր թշուառացեալ հայ վերապրողներէն և անոնց ար- ժանահայց անէմքներէն, որոնք այժմ կիսամեռ վիճակով աստանդական կեանք մը կապրին: անոնց մէջ ալ կը գտնուին երբեմն ձեզ նման փա-

թամ կեանք վարողներ, բայց այս- օր պատառ մը հացի կտորաւ կը քաշեն... Այսուհետեւ կարգը ձեզի պիտի գայ, վասն զի առանց հայ ժողովրդեան գոյութիւն չունիք դուք...

Ա. ՔԱՆԸ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻԱՅՆԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

Ֆրէզնօ, 17 օգոստ. 1915

Մինչ արտասահմանի հայութիւն՝ արտաստեղծ աշքով կը դիտէր հայ- կական շարքեր ու հրկիզումներ, վը- րայ հասաւ վանի հերոսական կախ- իր փառապանծ յաղթանակով: Յաղ- թանակ մը որ կը նմանէր անձրևոտ և մառախլոպատ օրուան արեգակի շողի մը, որ ամպերի մէջէն դուրս գալով կոխովէր և կը ռոտքեցէր շատ մը արարածներ որոնք զոհ պիտի երթային պատահարին եթէ այն կենսատու շող քիչ մ'աշտցնէր իր օգնութիւն:

Արտասահմանի հայութիւն, մաս- նաւորապէս վանեցիներ, ուր որ կը գտնուէին, ջանացին իրենց խնդակ- ցութիւն կերպով մը յայտնել, որո- քելով հրապարակային հանգէս-ժո- ղովներ: Այս շարժառիթով Ֆրէզ- նոյի վանեցիներ յուլիս 18ի կիրա- կին հաւաքով մ'ունեցան և յանձ- նախարար մ'ընտրեցին որու վրայ- պարտք դրին աշխատիլ նիւթական և բարոյական ծառայութիւն մը մա- տուցունել իրենց հայրենիքին: Եանձ- նախարար իր առաջին գործ ըրաւ ունենալ հրապարակային հանգէս մը որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 15ին «Փարլըր Լէքլըր Քլուպ»-ին մէջ:

Հանգէս սկսելէ առաջ 400ի չափ երկնեռ բազմութիւն մը փութացած էր անոնց: գրաւել: Եստ ութին օրուայ ատենապետ Դ. Սէֆերճեան քանի մը խօսքով ժողով բացաւ: բա- ցադրելով օրուայ հանգէսի նշանու- կութիւնը: Իրմէ վերջ վանեցի եր- գեցիկ խումբ երգեց «Ա. երակ հա- յոյ գաշտեր: Երգէն վերջ բեմաբա- ձրացաւ վարդան ծայրագոյն վար- գապետ Գասպարեան որ խօսեցաւ օրուայ համատարած շարքերի մա- սին և յորդորեց ժողովրդին ըսելով. «Լացէ՛ք և ողբացէ՛ք այս ջարդե- րու և ալած թալանի վրայ և մի՛ մոռնաք զոհել ձեր նիւթական և բա- րոյականը այն մնացորդներին որոնց սիրտնք միայն մեք եմք մնացեր:» վարդապետի քարոզէն վերջ երգեց օր. Ա. Յովհաննէսեան որուն յաջոր- ցեց «Ապարէզ»-ի խմբագիր Յովհ. Գապատայեան և անմիջապէս յայ- տարարեց որ իր խօսածներ գրեթե բախտաբար գէտ պիտի գնան Հայր Սուրբ խօսածներին: Ըսաւ որ «Եթէ ես վանեցի չեմ բայց վանեցիներէն աւելի կը հրճուիմ իրենց հերոսա-

կան կոտորվում : Երկու գեղեցիկ առականման պատմությունները որով հասկացնելի ազնիվ ժողովրդին թէ պէտք է փարիլ ինքնապաշտպանութեան և յերախոսութեան դործին : Ծառերու տարափուն տակ բեմէն վար իջաւ Սր. Խոթեր Հիւսեանի գաղնակահարութենէն վերջ, Յ. Թաշինեան արտասանեց Սիւմանթոյի « Զարկ կովկաս » որմէ յետոյ վանեցիկները երգեցին խումբ երգեց : 10.10.10 : Այնքան 2 քայրերու առանձին առանձին արտասանութիւններէն վերջ, հրաւիրուեցաւ խօսելու Հնչակեանների կողմէն Յ. Առաքելեան որ Ս. Գրքէն մէկ երկու օրինակներ բերաւ և ապա խօսեցաւ չէզոքների անտարբերութեան և անոնց բծախնդիր քննադատութեանց վրայ և ժողովրդին թելադրեց մտնելու յիշատակական դործունէութեան, իրեն յաջորդեցին Ա. Խարայեանի և վ. վարժապետեանի արտասանութիւնները : Ա. Խարայեան որ հեղինակն էր իր արտասանութեան, ցոյց տուաւ որ ինք լու հմուտ է հայ լեզուին : Տիկին Ա. Պարթևեանի մենեղէն վերջ, խօսեցաւ Յարութ Նշիկեան յիշատակական տրամադրութեամբ և խօսքը վարդապետին ուղղելով ըսաւ. « Հայր Սուրբ, այս առաւօտը կատեցի որ կուշայիք դուք պատաքացի սուրբ խորհուրդը կատարած առնեն : հիմա ալ կը թելադրեք որ լսենք ու ողբանք : Այսօր մենք քիչ մը ուրախանալու համար եկեր ենք հոս և ես պիտի ըսեմ ձեզ թէ ուրախացե՛ք դուք ալ Ազատ վանի համար քանզի նա իր քայլ քաղաքներու համար փարոս պիտի լինի քիչ տոնէն : Այսին վերջ վանեցի երգեցին խումբ իր երգով փակեց ժողովը : Գիշերուայ ուշ տունն ժողովուրդ մեկնեցաւ քիչ մը խանդավառութեամբ տպաւորութեան տակ :

Պաշտօնի ԽԱՅԿԱՆՈՒԹ

Յ. Գ. Թոթակեան թիւնս փոստին պիտի յանձնէի երբ հեռագիրներ գտնեցին թէ վան Թիւրքերի կողմէն գրաւուած է և ժողովուրդն ալ հապենպով կովկաս փախած : Այսօր ալ ստական աղբիւրից եկած հեռագիրներ կը ծանուցանեն վանի վերագրուումը Ռուսերու կողմէն : վերջին յորով սրտապնդւած, թողութակցութիւնս փոստին կը յանձնեմ առանց գիտնալու թէ վաղայ արշալոյս իր շողերի հետ ինչե՛ր պիտի աւետէ կամ գուժէ : Տեղւոյս վանեցիների նորակազմ յանձնախումբը կը պատրաստուի շուտով հանգանաւորութեան ձեռնարկել և ներկայացում մը տալ ի նպատակ վանի հայ հաւարակութեան :

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՄԷ

Արեւելէն սեպտ. 12ին հաղորդուած է ֆրանսական թերթերին. « Ռեթ հարիւր հազար Հայեր տեղահան լինելով քշուած են գեղի երկրին ներսերը : այդ դժբաղդների մէկ երրորդ մասը միայն հասած է շրջակայի տեղը : Հայ կիներ և աղջիկներ հարկադրուած են թիւրքական հարկմանին մէջ տարելու : Կապուի մէջ մէկ ամսականէ մինչև երկու տարեկան հայ երեխաների աճուրդով վաճառուած եղած է շարունակ մի քանի օր : »

— Սոֆիայի « Հայաստան »-ին մէջ կը կարդանք.

« Թուրքիոյ թեմերու առաջնորդներէն իմ թիւհատական ճիւղներու գաղանթեան ենթարկուած են հեռակաշէններ :

Տիգրանակերտի առաջնորդ Չղա տեանը ողջ-ողջ այրուած է : Նիկոսի. Գիւր Եովակիմ եպիսկոպոսը բանտարկուած, Արմաշի վանահայր Սեւ. րոպ եպիսկոպոսը՝ բանտարկուած, Պրուսայի Դանիէլեանը՝ ձերբակալուած, Կեսարիոյ Գեհրեկեանը՝ ձերբակալուած, Սեբաստիոյ Գալէմէ. բեան եպիսկոպոսը՝ սպաննուած, Եւդոկիոյ Գասպարեանը՝ բանտարկուած, Շապին. Դարահիսարի Թորի. կեանը՝ կախաղան հանուած, Սամսոնի Համազասպը՝ բանտարկուած, Տրապիզոնի Դուրեանը՝ ձերբակալուած, Բեմալիի Հմայեակը՝ բանտարկուած, Խարբերդի Խորենեանը՝ սպաննուած, Չարսանճաղի Նալբանդեանը՝ կախաղան հանուած, Հալէպի Դանիէ. լեանը՝ բանտարկուած, Ռաշէյի Գալէնտէրեանը՝ բանտարկուած, Կարինի Սատեթեան եպիսկոպոսը սպաննուած :

Մնացածներուն վիճակի մասին ոչ մէկ լուր :

— Ռուիշ հեռագրէ մը իմացած ենք արդէն թէ Բարբերդի առաջնորդ Անանիա վարդապետը 8 Հայ մեծատունների հետ մէկտեղ կախուած է :

— Երեւանէն օգոստ. 14/27ին հաղորդուած է Թիֆլիզի Հորիզոնին. « Սասունից եկողները հաղորդում են որ Սասունում ապստամբել և կրուում են 12.000 Հայեր : Հացի պաշարը բաւական է երկու ամիս : Ս. Եովհաննէս վանքի վանահայր վարդապետ վարդապետը և Առաքելոց վանքի վանահայր 75 տարեկան Յով. հանէն վարդապետը սպանուած են : »

ՂԱԶԱԹԷՆ ՄԻ ՆԱՄԱԿ ԻՍԼԱՄԱՅԱՐ ՀԱՅ ԿԻՆԷ ՄԷ

« Սիրուն ամուսինս, ինչպէս քեզ ծանօթ է, Հայաստանի սեօրը մեզի ալ պատահեցաւ : մայիս 11ին Սաղորդուի օրդին Հալէթ պէյը և զինուորական հարիւրապետը 60 աստիականերով գիւղը խուժեցին, գէնք և թնդանօք պահանջեցին, գիւղերէն մեծամեծ աղաները կանչեցին, սպանական ծեծով և գէշ խօսքերով անարգեցին մեր կրօնաւորները և ի վերջոյ բոլոր ժողովուրդը եկեղեցին լե-

ցուցին և վերադարձան տեղերին : Բայց այսքանով ալ չզոհացան : յունիս 26ին Հալէթ պէյը մէկ քանի քիւրտ պեկերով և 600 զինուած քիւրտերով կրկին եկաւ Բաղանցին, ձեծեցին, կոյս աղջիկները և հարսները բռնաբարեցին : այսքանով ալ չը զոհացան : Հալէթ քաղաքը եկեղեցիին առջևը կանած սկսեց զանգակատունը քակել աւա և պոռալ : Պոս քիլիսէ պոռտան սոնրա համի օլաճաք : եալընդ պիւր հօնալազըմ պոս քիլիսէ : Երեք օր գիւղը սպասեց վերջ օրոյում կուտան գիւղացիների կէս մասը փոխադրել և իսլամացնել :

Սիրուն ամուսինս, բոլոր հարուստները հանեցին գիւղերէն : եղած երիտասարդուկները զիմադրեց բայց փամփուշտի և հացի պակասութեան պատճառով երկար չը տեւեց զիմադրութիւնը : անոնք բարձր լեռներու մէջ գիրք գրաւած էին և իրենցմէ բաւական երիտասարդներ ինկան վիրաւոր թէ մեռեալ :

Երբ ցրուեցին այդ բոլոր կարիները, զազանները վերադարձան գիւղ իրենց շարկաճերը յաղեցնելու համար : 200 ընտանիք բաժնեցին երեք գիւղերէն : ինծի ալ միասին 100 ընտանիք Ղազաթ բերին 400 ձիաւորներով : մեզի յատկապէս տուեցին բաժնեցին և պահանջեցին որ թիւրքութիւնը ընդունինք : ապա թէ ոչ բոլորդ ալ սրէ կանցնենք, ըսին : վախերուս ընդունեցինք : Ուրիշ համարողներէ կը լսենք որ միւս 100 ընտանիքներն ալ Ալիւան պէյին գիւղերը բաժնած են նոյն ձեւին տակ :

Յ՛հ, սիրուն ամուսինս, այդ պարագային բաւական ընտանիքներ աշխատեցան և միջոցներ պահանջեցին ազատ ձգուելու համար, բայց ի դուր. ձեր և մեր պատույն համար կեանքերուս վերջ պիտի տայինք, մենք չը յաղեցանք մեր նպատակին հասնել : եթէ դուք ալ ձերին վրէժը չը լուծէք այս վատ թիւրքերէն, ամօթ կը սեպեմ ձեր երիտասարդութեան : կրկին մէկ քանիներ եկան մեր գիւղերէն, հարցում ըրի մեր տան վրայով : Ի՛նչ ըսեմ, ցաւով լուրեր, հայ ազգիս նախատգիրն է եղեր առ : մեծ մայրիկը զարկած են, իր սիրուն աղջիկը տարած, բայց չեն գիտեր թէ ո՞ր կողմը : Ամօթ ընդհանուր Գեմալի երիտասարդներուն եթէ իրենց ընտանիքներու վրէժը չը լուծեն հրէշ Հալաթին : Արդեօք ի՛նչ եղան եղբայրներս ու քոյրերս, չգիտեմ : մեծ եղբայրս հակառակութիւն ունէր մէկ քանի քիւրտերու հետ, անոր մասին ալ լուր չկայ :

Սիրուն ամուսինս, Բաղանցի գիւղերը միւսիւր դարձուցին : ոչ դրամ կայ, ոչ ցորեն : Տէր Աստուած, ե՛րբ պիտի ազատուինք այս վատին գործադրած գուլամներէն : ... »

ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՅԱՐ ԻՄԻՍ ԱԶԳԸ

Փարիզէն Տ. Ռիէ յիշար ծառայի հրադարձագիրը որ միկնոյն ժամանակ զանազան երկիրներէ գիւա. նաղ իտական անձնաւորութիւններին հետ յարաբերութեան մէջ գտնուած է իր բազմաթիւ ճանապարհորդութիւնների շնորհով : Մարտիլէն խումբ մը Հայերէ ստացած նամակին պատասխանելով յօդուած մը գրած է Le Petit Marseillais օրաթերթի սեպտ. 7ի թուին մէջ, L'Autre Nation Martyre վերնագրին տակ : Խաշեալ ազգ կոչուած Ռուսիայի նման Հայ ազգն ալ կը ներկայացնէ Եւրոպայի ուշադրութեան և հոգածութեան, կը յիշեցնէ բազմաթիւ հաղաբար Հայ կամաւորների պատերազմիլը թիւրք

բռնապետութեան դէմ իր բնականաւոր յառաջապահներ կողմատի առաւ զօրաբանակին, այս միջոցին թիւրքիայի մէջ գտնուող Հայերի ստեղծի տառապանքները և ոյլի : Բողոքածը շատ համակրական է Հայերին համար և հետաքրքրական իր ընթերցումը :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԻ

Ըսյց տայաւ համար որ Ռուսոհայերին մէջ հայրենասիրական եռանդը ո՛րքան բարձր է, նոյն խոյ երաւ խայներին մէջ, ստորի կը գնենք մէկ երկու նամակներ որոնք գրկուած են « Հորիզոն »-ի խմբագրութեան որ ալ կարդի նամակներ շատ ստանալով զանոնք հրատարակելու հետաքրքրութիւն չունենալը կը յայտնէ : Հայ հարուստ և մատուցական միջնորդներ 12ամեայ աղջիկը գրած է.

« Բարեկէի խմբագիր, Տաճկանցիներ ինքեց դրութիւնը այնքան լուրջ է եւ փոշի կարօտ, որ ես խնդրեցի « Նորմալիս » մօլա անւանակողութիւնը չտոնել սովորական մեւով, այլ տօնել պապէս : խնդրի փոխարէն ուղարկել մի գումար վսն : Ծնունդս խնդրեց կատարեցին եւ յատկացրին 500 ուսուցի : խնդրում եմ ձեզ հասցնել այդ գումարը : վսնի կարօտութիւնս :

Մարգարիտ ՄԵԼԻՔԵԱՆՅԱՆ

Մի 11ամեայ զգրոցական կը գրէ.

« Պարոն խմբագիր, խնդրում հասցնէք ընդունել իմ « ծուրով » վատկած մի ուրբիս, որ պատմեմ եմ դպրոցական արձակուրդիս միջոցին յօգուտ իմ սիրելի Հայաստանիս ազատութեան համար կրեող նայ կամաւորների :

Աւետիս Ա. ՍԱՐԻՆԵԱՆ

Ախալքալաքից հետեւալը գրած են.

« Ոսկեգոծ կոմ »

Այսպիսի « ճգնաժամ » օրերին, երբ մեր հարազատները մտում են ստանց հացի, ծող իմ սիրտուն բաղ խնդրա էլ ետա գնան ստանց կամի, իսկ կինս էլ ստանց գլխի « մետաղների » : Այսօր ես ծովախալ իմ միակ կովը եւ կնոջս գլխի զուգարը ամբողջով իմ ուղարկելով խմբագրութեանը, խնդրում եմ հասցնէք մեր քաղցած ու ճիւղալ Տաճկանցիստանի փախստական եղբայրներին եւ քոյրերին :

Ամուսիններ՝ Գեմալաթ, Արամիւմ ԵՂԱԶԱՐԵԱՆՆԵՐ

Ս. ԶՈՊԱՆԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Տ. Արշակ Չոպանեանի ֆրանսերէն բունախօսութիւնը որ ըրած է փարիզի մէջ ֆրանսացիների ընտիր բազմութեան մը առջև 1915 մայիս 25ին և որ ֆրանսական հրատարակչական ընկերութեան մը կողմէն հրատարակուած է առանձին տետրաւ կով մը և L'Arménie sous le joug turc վերնագրով, շատեր հետաքրքրութեամբ մեկնէ խնդրած լինելով, ծառայա համար բերել տուած ենք անկէ : Կարելի է ստանալ « Արմենիոյ » խմբագրութեան գրասենեկէն հատը

30 ամեցի մի իսկ Մարտիկէն դուրս
զրկուելու համար փոստի ծախքով
մէկտեղ 35 ամեցի մի:

Կարծէ Գրանտացիներն և Քրան-
ուպէտ Եւրոպացիներն մէջ տարա-
ձեւ այս տետրակը որ ամփոփ և
զրաւիչ ոճով կը ներկայացնէ Հայ
ազգի անցեալն ու ներկայն, անոր
տառապանքները, յոյսերն ու արժա-
նիքները:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ ՏԻԿԻՆ ԲԵՆՈՒՍԻ

Վանի վերջին դէպքերին պատճառով
կոմկառ ապաստանել տարիներու Վանքի
Հայ ուսուցիչներէ շատերն, ինչպէս Յով-
հաննէս Կոչաղիան, Անճիւրաչեան և
այլն՝ գաղթի տառապանքներին մէջ մե-
ռած լինելու զոյժը իմանալ յետոյ, Վա-
նի ամերիկեան միսիոնարուհի Յիկին Բէյ-
նոյտի ալ թիֆլիսի մէջ մեռած լինելու
գոյժն ստացանք: Տիկին Բէյնոյտ 40 տա-
րեան լինելու անցի գործած էր Վանի մէջ և
միջին դարձած էր Հայ ժողովրդին: Երբ
Թիւրքերի վերայարձակման պատճառով
կորցուի որ Հայ ժողովուրդը հեռանալ Վա-
նէն եթէ չուզեր զոչ դառնալ Թիւրքերի
զազանութիւններին, Տիկին Բէյնոյտ ալ
անոնց հետ կը գաղթէ: Համապարհին սայ-
լէն վար կ'ընայ և ոտք կը կտորի: Երբ
կը հասնի Թիֆլիս, հիւանդանոց կը գրուի
բայց չազատուիր և կը մեռնի օգոստ.
16/28ին:

Տօյթ. Բէյնոյտ որ Վանի ամերիկեան
վարժարանը Գոլէնի վերածելու նպատակով
հանգանակութեան համար Ամերիկա գնա-
ցած էր 3 տարի առաջ և այժմ կը վերա-
դառնար, օգոստ. 16/29ին կը հասնի
Թիֆլիս ուր կը գտնէ իր տիկնոջ սառած
դէպքը միայն:

Տիկին Բէյնոյտ Թաղսեր է Թիֆլիսի
մէջ մինչդեռ իր ուխտն էր հանգչիլ իր
տիկնոջ Վանի մէջ:

Յարգաւէք իր յիշատակին:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՆՈՐ ՓՈԽԱՐԲԱՅՆ

Կովկասի փոխարքայ Նիկոլա Նի-
կոլայեւիչ մեծ դուքսը համարաւոր
եղած է արդէն 1877-78ի ուսա-
թիւրքական պատերազմին մէջ երբ
իւր հայրը կոստանդին մեծ դուքսը
սուս զօրարանակի ընդհանուր հրա-
մանատարն էր և րոպական թիւրքի
կողմը, ինք ալ մասնակցած է Սո-
ֆիաի և Անդրիանոպոլիսի առումին:
Երբ կոստանդին մեծ դուքսը հիւր-
ընկալուած էր Սան Ստեփանոսի մէջ
Տառնաների տունը ուր սուրա-
զրուեցաւ այն հօշակաւոր գաշնա-
զիւրը որ իւր 16րդ յաջածին մէջ
առաջին անգամ լինելով կը պար-
տադրէր թիւրքիսին բարեկրօն,
զուսներ մոլորուն և մասնաւորապէս
Հայաստանի մէջ, Կովկասի նոր փո-
խարքայն այնպէս էր իւր հօր հետ
լիաւ թաղուելին քայլն է:

Կովկասի փոխարքայ Նիկոլա Նի-
կոլայեւիչ մեծ դուքսը Մանկէնէկ-
լի թագաւորին փեսայն է, իր կի-
նը, Սոսնապի մեծ դուքսուհին, խա-
լիսի թագուհին քայլն է:

Յայտնի է թէ Նիկոլա Նիկոլայե-
ւիչ մեծ դուքսը ուրախ յարգանք
կը վայելէ Ֆրանսիոյ և զօշակից
երկրներին մէջ, Մէկ տարի է ի վեր

շատ չարքաւ կեանք մը կը վարէ
պազարիւնութեամբ և լի կորովով:
Շոգեկաւոր մը մէջ կապրէր ուր քիչ
կը քնանար և շատ կաշխատէր: Այդ
շոգեկաւորի գնացքը կը վազէր կեր-
թա՛ր Պալմիլի եզերքներէն մինչև
Պոլսոյ լիւրի կից սահմանները մինչև
դեռ մինչոյն ժամանակ մեծ դուքսը
անդադար հեռագրով հաղորդակցու-
թեան մէջ էր կովկասեան ռազմա-
ճակատին հետ, իր կատարած գործը
շատ մեծ եղած է որովհետեւ Պալ-
միլի ծովէն մինչև Սև ծով տարած
ւած ռազմաճակատի մը պատճառով
նաւորութիւնը ստանձնած էր, և
միջինէն աւելի զինուած մարզերի
հրամանատարութիւնը կրէր, հա-
րիւրաւոր հազարամէթը երկաթու-
ղիներ կը շինէր և այլ շատ աշխա-
տանքներ կը կատարէր:

Այն պաշտօնը որ ցարը անոր
յանձնած է այժմ Ռուսիոյ հարա-
ւային ռազմաճակատին վրայ, շատ
մեծ և ծանր պաշտօն մ'է գար-
ձեալ: Նիկոլա մեծ դուքսին կովկա-
սեան զօրարանակին ընդհանուր հը-
րամանատար նշանակուիլը նշան մ'է
թէ մօտակայ մեծ դէպքեր կը պատ-
րաստուին այդ կողմը: Յայտնի է որ
կ'ալուի առումը մեծ ազդեցութիւն
կունենայ պատերազմին աւելի շատ
վերջնալուծման վրայ: Երբ Յարը իւր
հօրեղբայրը կովկաս գրկած է, կը
նշանակէ թէ այն կողմէն թշնամիին
վճռական հարուած մը տալու հա-
մար պէտք տեսած է:

Հանտանի թաղմը Նիկոլա մեծ
դուքսին յանձնուած նոր պաշտօնին
առթով գրած խմբագրականին մէջ
ըսած է, ի միջի այլոց, և հետեւեալը.
«Ռուսիոյ դաշնակիցները չեն
մոռնար ինչ որ կը պարտին Նիկոլա
մեծ դուքսին. իրենց լատաղայն իր-
ձեր և իրենց ջերմ համակրութիւնը
կընկերանան անոր իւր նոր պաշտօնի
մէջ: Մեծ դուքսի ներկայութիւն-
ը պիտի վերանորոգէ Կովկասի
հուժկու զօրարանակի եռանդն ու
որոշումը զմիտոյ Հայերի վրէժը
լուծելու ունեց անպատմելի նեղու-
թիւններ կուտան թիւրքերը»:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՆԻ ԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՄԷՆԻԱՆ

Շնորհակալութեամբ կը հրատա-
րակենք Արմէնիոյ նպատակու հա-
մար սեղ հասած հետեւեալ նախար-
տութիւնները.

Արմէնիէ ֆ. Գ. Ա. Պոլսեան եղ-
բայր 5 ֆր. և Սիւրի Պէլ Արմէն
Արմէն Ազատեան 5 ֆր.:

ՏԱՐՏԱՆԷԼ

Հոռմի Գոռիէրէ տ'իգալիան լը-
րագրին հեռագրուած է թէ թիւր-
քական Պարպարոսա զրահաւորը
որ զորփրահար ընկղմեցաւ, 9.000
անտուկ ռազմամթերք իւր մէջ ունէր՝
կալիպուրի մէջ գործող թիւրքա-
կան զօրարանակին համար: Ամէնէն
մեծ տքանակ և թերեւս օսմանեան զի-
նարաններին մէջ ճնացած վերջին
պահեստն էր այդ:

— Յրանսական տորմիզէն դոր-
փիւնաւեր, որոնք պահնորդութիւն
կրնէին, սեպտ. 13ին գորփիւրահար
ընկղմեր են գերմանական ընդձու-
վեայ մը Միդիլէն և Թէնէտոս կըզ-
գիներին միջև:

— Եկած վերջին լուրերին նայե-
լով, սոսկալի խեղճութիւն և յուսա-
հատութիւն կը տիրեն Կալուսի մէջ:
Ռազմամթերք կը պահսին, իսկ
դաշնակիցներին նաւերէն ամէն օր
նոր զօրքեր կ'իջնեն կալիպուրի թե-
րա կղզիի զանազան կողմերը և հուժ-
կու պատրաստութիւն կը տեսնուի.
այնպէս որ Տուրանէլի առումը մօ-
տալուտ կը համարուի այժմ:

ՀԱՄԵՐՈՒՄԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամէնքի ուշագրութիւնը դարձած է
այժմ ամէնէն աւելի ուսական ռազմաճա-
կատին վրայ որի հիւսիսակողմը Հինաւն-
պուրի և Մաքէնզէն մարաշախտները ամէն
ուժով կաշխատին որ աքցանի երկու եր-
կաթներէ մէջ սեղմելով գերի բռնեն ուս-
ական զօրարանակները: Ռուսերը պիտի
յաջողին ջախջախել այդ կուս երկաթները
թէ իրենց դիւցազնական զիմարութեան
հակառակ պիտի բռնուին անոնց մէջ և
կամ թէ պիտի յաջողին անվտանգ կեր-
պով յետ քաշուիլ: Թէ և նախնին ալ փր-
կութիւն մ'է, ռազմագիտական ճարտա-
ւութիւն մը, բայց վերջապէս յաղթութիւն
մը չէ որ թշնամիին ջախջախելու կարելի
է որ պատերազմին բազմ մօտ օրեր աւե-
լի որոյ կերպարանք մը ստանայ այդ կող-
մեր:

Բայց Ռուսերը յաղթական կը յառաջա-
նան հարաւային մասին մէջ, դարձեալ մրտա-
նայով կալիպուր ուր Աստրիացիներ անգոր-
կը միան ուսական հեղեղին աւելի: Հա-
ւանական է թէ Ռուսեր յաջողին այդ կող-
մէ միացում մը յառաջ բերել ուսական-
կան զօրարանակին հետ որ կաղմ ու պատ-
րաստ կերելի:

Պալիպուրի բռնելի գերի մասին
լուրերը հակառակեան են:

ՊԱՐՄԻԱՆԱՅՆ

Թէ հրանէն սեպտ. 2ին հաղորդած են
հետեւեալը. «Ապազանի անդրական ընդ-
հանուր հիւսպատու Տ. Կրահամի վրայ յար-
ձակեցան և թէթե կերպով վերադարձան
այստեղ կը վերադառնար իւր սովորա-
կան պաշտօնին իւր ուղեկից հեղեկ զօրք
մը տղանուհեցաւ»:

Ապազանի ուսական գեր-հիւսպատու
Վալիւրի վերջերս օպանուելը և Քափու-
սական ցեղերին Անգլիոյ թերազրու-
թեամբ վերջերս Բաշիւրի վրայ ըրած յար-
ձակումները, այդ ամէնքը պարսիկ կառա-
վարութեան իւր չեղարկութեան պատճառ-
ութիւնը կատարել չկրնալուն կը վերա-
գրուին:

Ղերմանական զօրձակութիւնը առաւ-
րէն գրած և ռազմամթերք կը բաշխեն

Պարսկաստանի արեւմտեան ամրոցը եր-
կամասին մէջ: Թէ հրանէ գերմանական
դեպատանտներ և Ապազանի հիւսպատու-
տարանը իսկապէս սպառնալիք մը կը հան-
դիսանան պարսիկ կառավարութեան ու-
նեցած ոյժին դէմ:

Քերմանշահի գերմանական հիւսպատու-
այդ նախնի վրայ գինւորական իշխա-
նութիւն կը գործադրէ: Պարսկաստանի
զինեալ ուսականութիւնը ամսաթուակ
չստանար և վերջերս ծանր անյաջողու-
թիւն մ'ունեցաւ ապստամբներին հետ
ընդհարումներին մէջ, Ղազվիլի մօտերը:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԸ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմէնիոյ խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժեքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտիկէն դուրս զրկուելու նախար-
համարը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-
ւի գիրքեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտիկէն մէջ ծախուելու գիները և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գիները:
(Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած-
ներն են): Արժեքը կանխիկ շտապ,
ւած գիրք չըրկուիր: Արմանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղութիւնը պէտք է 25 ամեցի մեծի զըր-
կին իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆր-
10 էն աւելի պէտք չէ կուտ:

Գործնական Քերականութիւն Ֆրանսե-
րէն լեզուի Անի ոճով. 7րդ տպգր. յա-
ւելուածներով. 1910 թ. Ա մաս 1 ֆր. և 20
(Տնարձխքով. 1 ֆր. և 40 անգմ.):

Նոյն թ. մաս 1 ֆր. և 10 անգմ., 2. 1 ֆր.
և 20 անգմ.):

Պող եւ Վիլլիսի (Արագեղ սրտաշարժ
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է գրեթէ ամէն լեզուի, ինչպէս
և հայերէնի թէ՛ գրաբար և թէ՛ աշխար-
հաբար և զանազան անձերէ: Միջ մօտ ծախու-
ղանուածը Աստուածատուրեան Մանուկ
պէյի աշխարհաբար թարգմանածի. Գ տը-
պագրութիւնն է, պատկերներով զարդար-
ւած. 1 ֆր. և 20 անգմ. (1.40):

Ազգասէր (Արշարունեաց ընկերութեան
խնդրանքով Զ. Ղ. Ինճիկեանի գրած և
նոր ընկերութեան ծախքովը հրատարակ-
ւած տետրակ մ'է ազգասիրութեան յոր-
դորդ, որի մէջ ցոյց կը տրուին ազգա-
սիրութեան հրաշալի արդիւնքները, հին և
նոր ազգերի ազգասէր մեծ մարդերի կա-
տարած գործերէն օրինակներ բերուելով:
Բ. տպգր. 1902, 1.70 (1.80):

Պատմութիւն Ռապիւնիւի և Զրահանգիւ վի-
պատմութիւն մը, գրեթէ ամէն լեզուի
թարգմանուած: 1.30 (1.60):

Ղերմ-Միջագ Քերականութիւն Ն.
(ԲԱՆԿԵՐ) և Զ ՅՈՒ Գրքար. Լ. Ե. Ե.
արժէ ուսալ: (Թիւրքական ուսումնա-
վորութիւն): Գին 1 ֆր. 25 (1.35):

Ղերմ-Միջագ, ՈՒ ՔԱՆԻ ՔԱՆԻ ԿԱՄԻ
Հարստատի նախարարի ներք. և իրենց
բազմաթիւ մ. միւր (Թիւրքական ու-
սումնաւորութիւն): 2.50 ֆր. (2.75):

ՏՆՈՒՆ—ՄԱՐԿԵՐ
Ս ՓՈՒՑՈՒՆԵԱՆ
ՍԱՐԿԵՐ

Հայերէն Տպագր. Ե. Փոքրազգաւոր
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi